

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

A1. α) Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές από το κόμμα του Δ. Ράλλη και του Κ. Μαυρομιχάλη και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

β) Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.

γ) Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

A2. α -> Λάθος

β -> Σωστό

γ -> Λάθος

δ -> Σωστό

ε -> Σωστό

B1. Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος, αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγές. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχο του, όπως και ο Τρικούπης. Οι σύνδεσμοι Φιλελευθέρων που είχαν ιδρυθεί δεν έπαιζαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και δεν διέφεραν σημαντικά από τις τοπικές ομάδες φίλων που σχημάτιζαν τα παραδοσιακά κόμματα. Το 1912 άρχισε να αναδιοργανώνεται το κόμμα, με την ίδρυση Λέσχης Φιλελευθέρων στην Αθήνα και σε ορισμένες άλλες εκλογικές περιφέρειες. Οι βενιζελικοί είχαν πλάσει στο νου τους ένα ιδεατό κόμμα, χωρίς τις μικρότητες και τις διχόνοιες της παλιάς πολιτικής ελίτ, όμως αυτό δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα. Η ηγεσία έπρεπε αναγκαστικά να λαμβάνει υπόψη κοινωνικά και τοπικά συμφέροντα καθώς και αντιπαλότητες ανάμεσα σε στελέχη, όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα.

B2. Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο. Εξέδωσε πολύ γρήγορα νόμους και διατάγματα, έκοψε κρητικό νόμισμα (την κρητική δραχμή), ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα, οργάνωσε ταχυδρομική υπηρεσία και Χωροφυλακή με Ιταλούς αξιωματικούς και υπαξιωματικούς (καραμπινιέρους). Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα για την εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία. Αντιμετωπίστηκε το μεγάλο πρόβλημα της λέπρας, που είχε προσλάβει ενδημική μορφή στις πόλεις και τα χωριά της Κρήτης, με την οργάνωση του λεπροκομείου της Σπιναλόγκας (1903), ιδρύθηκαν πολλά σχολεία και διορίστηκαν δάσκαλοι.

Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

Γ1. Τα ιστορικά παραθέματα σε συνδυασμό με τις ιστορικές μας γνώσεις μας παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για τη δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης καθώς και στους λόγους που οδήγησαν στην ανάδειξη της Σύρου σε ισχυρό ναυτιλιακό κέντρο μετά την Επανάσταση του 1821.

α) Σύμφωνα με τις πληροφορίες του σχολικού βιβλίου η Ερμούπολη στη Σύρο αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες, Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. Εκτός από τους παραπάνω, όπως μας πληροφορεί και το κείμενο Α, στο νησί κατέφθασαν Κυδωνιείς, Σμυρναίοι, Θεσσαλοί, Μακεδόνες και ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων από την Τήνο λόγω της πανώλης που μάστιζε το νησί, καθώς και κάτοικοι από άλλα γειτονικά νησιά. Οι πρώτοι κάτοικοι που αναζητούσαν άσυλο στη Σύρο ήταν κυρίως φτωχοί, αφού οι πλούσιοι συνήθως επέλεγαν να καταφύγουν σε κάποιο από τα Ιόνια νησιά ή στην Ευρώπη. Η συμφορά που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Έτσι, πολύ γρήγορα άρχισαν να καταφθάνουν και πλούσιοι πρόσφυγες, αφού συνειδητοποίησαν τη στρατηγική σημασία που είχε το λιμάνι για το εμπόριο της Ανατολής.

Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σε γενικές γραμμές οι ντόπιοι αντιμετώπιζαν με καλοσύνη τους πρόσφυγες. Σύντομα όμως, η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα των ντόπιων απέναντί τους, γιατί νόμιζαν ότι με τη στάση αυτή θα απέφευγαν τις συγκρούσεις είτε με την ελληνική είτε με την τουρκική κυβέρνηση και, στη συνέχεια, την ανησυχία και τις αντιδράσεις τους, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Όπως επιβεβαιώνει και το κείμενο Α οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε καλλιεργημένα ή ακαλλιεργητά –κυρίως- κτήματα που ανήκαν σε ντόπιους και το γεγονός αυτό εύλογα προκάλεσε τριβές και επεισόδια μεταξύ τους. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων.

β) Σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο, στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλιών κέντρων που παρήκμασαν κατά τη διάρκεια της επανάστασης, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο. Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τη Θεσσαλονίκη ή τη Μαύρη Θάλασσα με τους δυτικούς μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου –όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα- ναυτιλιακού κέντρου. Επιπρόσθετα, σύμφωνα και με πληροφορίες του κειμένου Β, στην

ανάδειξη της Σύρου ως του σημαντικότερου εμπορικού κέντρου του Αιγαίου συνέβαλε και η ουδέτερη στάση του νησιού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, αφού ήταν υπό την προστασία της Γαλλίας λόγω του καθολικού θρησκευματος των κατοίκων της. Τέλος, στην ανάπτυξη του νησιού σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο.

Δ1. Τα ιστορικά παραθέματα σε συνδυασμό με τις ιστορικές μας γνώσεις μάς παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για τον ρόλο του Κ. Κωνσταντινίδη στον αγώνα για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας καθώς και τη στάση του Ελ. Βενιζέλου σχετικά με τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων και την αντίθεσή τους σ' αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής του Συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι.

α) Στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης. Όπως μας πληροφορεί το κείμενο Α είχαν διαμορφωθεί κάποιες ευνοϊκές συγκυρίες που δημιούργησαν στον Κωνσταντινίδη την αίσθηση του κατεπείγοντος για την ανάληψη πρωτοβουλιών για την ανεξαρτησία του Πόντου. Αρχικά, οι νικήτριες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου χώρες είχαν δεσμευτεί να τηρήσουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών ως βάση για τη αναδημιουργία του μεταπολεμικού κόσμου. Η δέσμευση αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Ελλάδα άνηκε στο πλευρό των νικητών του πολέμου, δημιουργούσε αξιώσεις για τη διατύπωση εθνικών διεκδικήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παραμέτρους, σύμφωνα και με τις ιστορικές μας γνώσεις, ο Κωνσταντινίδης από τη Μασσαλία ανέλαβε δράση καθώς με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες τον Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματα σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία το Φεβρουάριο του 1918, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε στον Α. Τρότσκι, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης. Για τον ίδιο οποιαδήποτε καθυστέρηση στην έναρξη του συνεδρίου θα ήταν

επιζήμια για την τύχη του Πόντου, αφού θα αύξανε τις πιθανότητες να μείνει ο Πόντος έξω από τις τελικές διαπραγματεύσεις στη διευθέτηση των εκκρεμών πολιτικών ζητημάτων.

β) Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε στις 17/30 Δεκεμβρίου του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων. Στο υπόμνημα που υπέβαλε ο ίδιος στη Συνδιάσκεψη του Παρισιού (κείμενο Β), αναφέρει τους λόγους που τον οδήγησαν σε αυτή την απόφαση. Αρχικά, ακόμη και αν οι Μεγάλες Δυνάμεις συμφωνούσαν, η Ελλάδα δεν μπορούσε να απελευθερώσει τον Πόντο με στρατιωτική παρέμβαση. Επιπλέον, υπήρχαν σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με τη δυνατότητα των Ποντίων να αντιμετωπίσουν με τις δικές του δυνάμεις τις τουρκικές προκλήσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω συνθήκες, στο Ανώτατο Συμβούλιο που οργανώθηκε στις αρχές Φεβρουαρίου του 1919 ο Βενιζέλος απέρριψε τη λύση για την ίδρυση ανεξάρτητης Ποντιακής Δημοκρατίας και παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία, καθώς με τον τρόπο αυτό θα γινόταν σεβαστά τα δικαιώματα της ισονομίας και της ισοπολιτείας και θα διασφαλιζόταν η μακροαίωνα παρουσία και ευημερία των Ελλήνων στην περιοχή του Πόντου.

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση και αντιδράσεις στους Έλληνες του Πόντου. Στην Κωνσταντινούπολη υπέβαλλαν υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις ζητώντας την ένωση με την Ελλάδα ή τουλάχιστον τη δημιουργία «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου» (κείμενο Γ), ενώ στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποιήσαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπέισουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρυσάνθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρυσάνθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκριση του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. Οι περισσότεροι από αυτούς, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Ούιλσον απάντησε: «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο

Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας».